

ja *estretichó* en Muntaner) es prengué primerament per conducte del fr. *stratègue* [1737] donant-li la forma mal adaptada *estratega* m. [Lab. 1839], després esmenada en *estrateg* [1917, *DOrt.*]; en lloc del sentit etimològic 'general', per influència, d'*estratègia*, se li ha atribuït el sentit de 'entès en estratègia'; *estratègic* [Lab. 1839].

CPRT.: de *στρατός* 'exèrcit': *estratografia*; *estratocràcia*, *estratocràtic*.

Estratificació, *estratificar*, *estratigrafia*, -gràfic, V. *estrada* *Estratocràcia*, V. *estratagema* *Estratus*, +*estratosfera*, +*estratosfèric*, V. *estrada*

ESTRATX (o ESTRAIG) 'metall com l'aram', origin 15 desconegut. □ 1.ª doc.: 1902, JRuyra.

«—¿T'agrada, es gussi d'en Bonosi? —A mi sí --- Encara és a mitja vida, i sa construcció és bona: roure i *estraig* --- res de ferro», *Pinya de Rosa* II, 184. No se'n té altra notícia que aquest passatge i la d'*AlcM* 20 que s'usa a St. Feliu de Guíxols com a nom de l'aram. Les pistes etimològiques que se'ns ocorren resten vagues, i el fet de no trobar notícies de res semblant, no sols en català sinó tampoc en les llengües veïnes, obliga a acollir-les totes amb el més gran escepticisme: 25 a) manlleu de l'oc. *strach* participi d'*estraise* 'extraure, treure de...' (PSW III, 335; Rayn. v, 403), suposant que fos un terme usat per mestres d'aixa o calafats de la costa provençal; b) it. *straccio* 'parrac' suposant el mateix, respecte de la costa genovesa (o toscana), amb 30 la idea que passés a designar alguna refosa de bocins de metall usats; c) un ll. AES THRACIUM 'aram de Tràcia' (que hagués designat les armes bronzines dels gladiadors tracis, etc.), el qual, per raó fonètica, hauria hagut de venir d'Itàlia, on no és de creure que hagués 35 passat per ull als lexicògrafs de la llengua i dels dialectes (més desenraonat encara pensar en un mossarabisme per a un terme de gent de mar i de la Costa Brava).

ESTRAU, pres del fr. ant. *estrave* (avui *étrave*), i aquest, de l'esc. ant. *stafn* id. (canviat en *estavne* > *estave* > *estrave*). □ 1.ª doc.: 1902, Ruyra.

«Vaig córrer a la platja a fer guarda al gussi; fins que no em vaig haver ajagut davant del seu *estrau* 45 no em creguí ben assegurat de que no marxaria sense mi», *Pinya de Rosa* II, 34. No l'ha recollit altre lexicògraf que Vogel (1911) i *AlcM*, que es funden tots dos només en Ruyra.

ESTRE, 'estímul ardorós que inflama els poetes i artistes inspirats', pres del ll. *oestrus*, i aquest, del gr. *ὄστρος* 'tàvec, insecte de picada irritant', 'deliri poètic o profètic' (segurament passant per la noció del cap de bestiar enfollit per la picada de l'insecte). □ 55 1.ª doc.: *estro*, Lab. 1839; *estre*, 1906; Costa i Llobera.

Estre 'trasto', V. *estri* *Estrebada*, *estrebador*, V. *estrep* *Estrebanca*, V. *entrebanca* *Estrebar*, *estre-* 60

bera, V. *estrep* *Estregat* (teixits, BDC IV, 101) potser encreuament d'*estreat* amb *estiregat* (*estiregassat*, cf. l'*estiratge* dels teixits, l. c.) *Estregina*, *estreginador*, *estreginar*, V. *teranyina* *Estreixinar-se* de *desteixinar-se* × *estrenye's* *Estrel*, *estrela*, *estrelada*, *estrella*, *estrellada*, *estrellar*, *estrellat*, V. *estela* *Estrementir*, *estremiment*, *estremir*, *estremitud*, V. *tremolar* *Estremitud*, V. *extrem* (EXTRA) *Estremoncell*, V. *imó* *Estremonia*, V. *astronomia* (ASTRE) i cf. *estramoni* *Estremordiment*, *estremordir*, V. *estamordir* *Estrempol*, V. *estribot*

ESTRENA, 'present donat com a gratificació', del ll. STRĒNA 'presagi', 'regal que es fa en dia de festa perquè serveixi de bon auguri'. □ 1.ª doc.: «Exiren --- e pregam-los que'ns donassen dia quan nos porien redre Almenara --- prenem una grua --- e enviam la grua tota viva a aquels dos ab qui Nós havíem parlat nostre pleyt: e enviam-los dir que, per *estrena* d'Almenara, menjassen la grua», Jaume I (*Cròn.*, 290, § 244).

Apareix així mateix en el *Consolat*, en Muntaner i en molts altres clàssics medievals. En l'últim segle s'ha antiquat bastant en el seu sentit propi en el llenguatge parlat del dialecte central, però resta ben viu en d'altres i encara ho degué ser molt pertot en el segle passat, amb preferència per al plural: «demaneu, que us asseguro / que, si us puc servir jo... / —Deume a la mare / y per *estrenes* vos regalo un duro!», Pitarra (*L'Esquella de la Torratxa*, *Gatades* I, 52). També en plural a València, on ha restat mot popularíssim per a tota mena de gratificacions i particularment per les nadalenques: «*una streneta*» a propina qualsevol, Dénia (1963), «aguinaldos» [1840, Lamarca; Giner i March, 1956]; però també en altres comarques, com el Ross.: «l'amo li va donar 200 fr. d'*estrenas* perquè ho feia molt bonic», Bompàs 1960.

DERIV.: *Estrenar* [1428]: «per lo gran plaher e alegria que'n havem, volguérem vos *strenar* de algunes 40 coses molt millor que al present no podem ---», Carta de la Reina Maris a la filla del Comte l'Urgell, 14-IX-1428, publicada en *Don Jaime de Aragón último Conde de Urgel*; 1472, JoEsteve, *Ll. Eleg.* «donum dare», f° 17v; 'sar per primera vegada': en les llengües hispàniques es desenrotlla l'acc. de 'fer ús d'na cosa per primera vegada' (explicable sigui pel costum de fer un regal amb aquest motiu, sigui perquè sovint es feia present de peces de roba i coses noves semblants, que el gratificat llavors estrenava: «per Nadal, qui res no 50 *estrena* res no val» (llavors sovint els pares, etc. «estrenaven» els fills fent-li do de roba nova, etc.), «al diumenge de rams, qui no *estrena* no té mans», Salvà (*Callosa d'En Sarrià* II, 121); «sí es moren, que es morin: ya els enterraran! / les tombres són noves: les *estrenaran!*», MilàF, *Romillo.*, 277.17. D'ací secundàriament el postverbal *estrena* 'acte de fer una cosa per primer cop', 'de representar una peça per primer dia' [Belv., 1803]; en el S. XIX s'havia introduït en aquesta acc. el castellanisme *estreno* (usual encara a Bna. com recordo c. 1920; i a Mall. encara era general